

HD uttalar sig om köparens undersökningsplikt och reklamation vid fel i ”Panelvirket”

I juni 2025 avgjorde Högsta domstolen (”HD”) ett mål av stor betydelse för näringsidkare som handlar med varor – särskilt inom bygg- och trävarubranschen. Målet, T 5269-23 mellan Specialtre AS och Hanåsa Sågverk AB, rörde frågor om undersökningsplikt och reklamationsfrist enligt köplagen. HD:s dom ger vägledning om hur långtgående krav som ställs på köparen att undersöka varan och att reklamera fel i tid, särskilt när varan bearbetas eller vidareförsäljs innan slutkunden upptäcker felet.

Specialtre AS (”**Specialtre**”), en norsk återförsäljare av specialbeställda trävaror, köpte ett parti hyvlad furupanel av viss kvistfri kvalitet av Hanåsa Sågverk AB (”**Hanåsa**”). Den 7 september 2018 avlämnades den hyvlade panelen till ett av Specialtre anlitat ytbehandlingsföretag som skulle lackera panelen innan den levererades till slutkund i Norge. Ytbehandlingsföretaget tog emot panelen den 8 september och skickade ett ordererkännande till Specialtre den 11 september. Arbetet utfördes och panelen levererades till slutkunden. Efter leverans till slutkunden upptäcktes fel i form av kvistförekomst och hyvelskador. Slutkunden reklamerade den 20 september fel till byggmästarföretaget, som i sin tur reklamerade till Specialtre den 25 september, som samma dag reklamerade felet till Hanåsa. Specialtre väckte därefter talan mot Hanåsa och yrkade prisavdrag och skadestånd.

Tingsrätten fann att varan var felaktig och att Specialtre reklamerat i rätt tid. Hovrätten gjorde dock motsatt bedömning i reklamationsfrågan och ogillade Specialtres talan. HD prövade frågorna om när undersökning av varan skulle ha skett och om reklamation skett inom skälig tid efter att felet borde ha upptäckts.

Enligt 31 § köplagen ska köparen undersöka varan så snart omständigheterna medger det efter avlämnandet, i enlighet med god affärssed. Om varan ska transporteras kan köparen vänta med undersökningen till dess att varan kommit fram till bestämmelseorten. Enligt 32 § köplagen får köparen inte åberopa att varan är felaktig om hen inte reklamerar inom skälig tid efter att felet märkts eller borde ha märkts. Dessa regler är dispositiva men ger uttryck för centrala principer i kommersiella köp.

HD stadgade inledningsvis att hänsyn måste tas till förhållandena i det enskilda fallet för att avgöra vad som är en reklamation inom skälig tid. Utgångspunkten för bedömningen är att det normalt inte finns någon anledning att vänta med reklamationen om köparen faktiskt har upptäckt det som hen vill göra gällande som fel. Det bör dock tas i beaktande att köparen efter sin undersökning kan behöva tid för att avgöra om det som köparen märkt kan göras gällande som ett fel. När det gäller näringsidkare som köper varor för omsättning i den ordinarie affärsverksamheten bör en reklamation i regel kunna ske inom några dagar.

HD konstaterade att bedömningen av när köparen ska undersöka varan bör utgå från avtalet och vad en förnuftig person i säljarens ställning, vid en objektiv bedömning, kan förvänta sig av köparen. Det faktum att varan börjar användas eller bearbetas (i detta fall lackeras) indikerar starkt att undersökning kan ske. Det betyder dock inte att köparen – så länge

reklamation sker inom skälig tid – förlorar möjligheten att påtala förekommande fel bara p.g.a. sin användning eller bearbetning av varan. Det kan emellertid föreligga omständigheter som hindrar köparen från att undersöka varan i nära anslutning till att den avlämnas kommer fram. Att köparen organiserat sin verksamhet så att varan tas emot av en underleverantör för bearbetning innan den når köparen eller slutkund, innebär i regel inte att säljarens intresse av snabb reklamation får stå tillbaka. Köparen får i sådana fall uppdra åt någon annan att utföra undersökningen för köparens räkning.

HD konstaterade vidare att vissa fel kan upptäckas redan vid en enkel okulär besiktning av varan, medan upptäckt av andra fel kan kräva att varan under en tid tas i provdrift eller genomgår kostnadskrävande eller förstörande analyser. Kravet på omfattningen av köparens undersökning bör som utgångspunkt inte drivas så långt att det finns risk för värdeförstöring hos köparen. Bedömningen bör även avseende omfattningen på köparens undersökningsplikt utgå från avtalet och vad en förnuftig person i säljarens ställning kan förvänta sig av köparen., där säljaren ska kunna förvänta sig att köparen följer god affärssed. Vad som krävs av köparen kan således variera med hänsyn till varuslag, varuförpackning, användningsområde m.m. men kan även påverkas av faktorer anknutna till köparen, t.ex. särskild sakkunskap eller erfarenhet.

I det aktuella fallet ansåg HD att Specialtre haft möjlighet att undersöka virket i samband med lackeringen, och att det saknade betydelse att lackeringen utfördes av en underleverantör. De fel som åberopades (kvistförekomst och hyvelskador) kunde ha upptäckts vid en enkel okulär besiktning i samband med mottagandet eller i vart fall senast vid lackeringen. HD fann därför att reklamationen inte skett inom skälig tid efter att Specialtre borde ha märkt felen.

HD:s dom tydliggör att köpare i näringsverksamhet måste organisera sina inköp och processer så att varan undersöks innan den bearbetas eller vidareförsäljs, även om detta sker genom underleverantör. Det är inte tillräckligt att invänta slutkundens reklamation. Om köparen underlåter att undersöka varan i samband med bearbetning och reklamerar först efter att varan nått slutkund, riskerar köparen att förlora rätten att åberopa fel.

Domen innebär att företag som handlar med varor för vidareförsäljning eller bearbetning måste ha rutiner för att undersöka varorna i rätt tid, och vid behov instruera underleverantörer att utföra kvalitetskontroll. Annars kan rätten till prisavdrag eller skadestånd gå förlorad, även om varan objektivt sett är felaktig. Avgörandet är en viktig påminnelse om att köplagens reklamationsregler är stränga och att köparens undersökningsplikt inte kan kringgå genom att lägga ut bearbetning eller leverans på underleverantörer. För företag i leveranskedjor är det avgörande att säkerställa att varor kontrolleras innan de tas i bruk eller bearbetas, och att reklamation sker omedelbart vid upptäckt av fel. Annars riskerar man att stå utan rättsmedel, även vid allvarliga fel i leveransen.